

Reşat BAĞCIOĞLU
Rblecturer Dış Ticaret Eğitimi
Kurucu, Eğitimci
resat.bagcioglu@rblecturer.com

DIŞ TİCARETTEKİ RİSKLER - XIII

AKREDİTİFLERİN RİSK VE AVANTAJLARI

Dış Ticaretteki Riskler – Akreditiflerin risk ve avantajları – Ağustos 2020 konulu kendi yazıma başlamadan çok değerli üstadım, arkadaşım Abdurrahman Özalp, ICC Türkiye Bankacılık Komisyon Başkanı'nın makalesine yer vermek istiyorum. Makalenin devamında bu ayki benim yazımı bulacaksınız. Katkılarından dolayı Abdurrahman Özalp kardeşime teşekkür ediyorum.

AKREDİTİFLERİN RİSK VE AVANTAJLARI

Abdurrahman Özalp,
ICC Türkiye Bankacılık Komisyon Başkanı

TİCARİ AKREDİTİFLERİN AVANTAJ VE DEZAVANTAJLARI

Akreditif, bankanın ödeme taahhüdü olan bir ödeme yöntemidir. Tarafların birbirlerini tanımadıkları veya birbirlerinin bulunduğu coğrafyanın riskini almak istemedikleri yerde kullanılması gereken bir ödeme yöntemidir. Ticaretin çok temel iki unsuru mal teslimi ve ödemedir. Ödemeler tarihin il çağlarından beri peşin, veresiye, tahsilat veya kredili olmuştur. Burada ödeme yöntemlerinin tercihi ve kullanılması tarafların birbirlerini tanımalarına, itibar ve mali durumun yapısı ile ekonomik, siyasal ve konjonktürel durum ile coğrafi yerlere göre değişir. Peşin ve Veresiye (Mal mukabili, Açık hesap) daha çok taraflardan birinin elinin güçlü olduğu, tekel durumunun olduğu veya tarafların birbirlerini çok iyi tanıdığı durumlarda tercih edilirken, Tahsil (kapıda veya bir yerde ödeme) birbirlerini genelde tanımayan ancak mal veya mali temsil eden belgelerin direkt olarak veya üçüncü bir taraf aracılığıyla (tahsildar, kargo, tahsil bankası, ptt gibi.) ödeme durumlarında tercih edilir. Bunların her birinin bir taraf için fazla riski vardır. Örneğin; peşin ödeme yönteminin riski alıcı taraf için yüksek olurken, mal mukabili ödeme yönteminin riski satıcı için yüksektir, diğer taraftan tahsilat yönteminin her iki taraf için riskleri vardır. çoğu zaman bunlar teminat mektubu, garanti, standby, aval, taahhütname, sigorta gibi ek güvencelerle dengelenmeye çalışılır. Bir başka ödeme yöntemi vardır ki bu dengeyi kendiliğinden sağlar; Akreditif.

Akreditif tarihin çok eski dönemlerinde başka isim ve yöntemlerle kullanıldığı halde bugün tanıdığımız haliyle ortaçağdan hemen sonra kullanılmıştır. Önceleri sadece para taşıma zahmetinden kurtarmak için seyahat çeki (Travelers Letter of credit) şeklinde kullanılan akreditif daha sonraları ticaretin önemli bir ödeme yöntemi olmuştur. Bunu Ticari Akreditif (Commercial Letter of Credit) olarak adlandırıyoruz. İlk paragrafta bahsini ettiğimiz "Kredili ödeme" yani üçüncü bir tarafın ödeme işlemine bir güven unsuru olarak dahil olmasıyla gerçekleşen bir yapı olarak karşımıza çıkmaktadır.

Akreditif doğru ve başarılı kullanıldığından çok güçlü bir ödeme yöntemidir, öyle ki hiç tanımadığınız bir kişi ve bölgeye gönderdiğiniz malın bedelini hemen yanı başınızda ki iyi bir bankadan alabilmeniz mümkündür. Akreditif şartına uygun olarak malı yükledikten ve uygun belgeleri bankaya ibraz ettikten sonra riskiniz yoktur. Satıcı açısından durum böyleyken alıcı açısından da avantajlı taraflar vardır. Alıcı, olayı başlatan taraf olarak akreditif şartlarını kendisi oluşturur, bankası alıcının istediği şartları akreditife yazar ve takipçisi olur. İşlemden bir görevli (teyit bankası) varsa bu durumda ibraz edilen belgeler iki bankanın kontrolünden geçer. Böylece alıcı kendisine gelen mal ve belgelerden emin olur. Sonuçta akreditif alıcı ve satıcı için dengeli bir ödeme yöntemidir.

Genelde bakacak olursak akreditif ödeme yöntemlerinin avantaj ve dezavantajları aşağıdaki gibi sıralanabilir.

AKREDİTİFİN AVANTAJLARI (GENEL OLARAK)

- Satıcı, dünyanın her yerine riski azaltarak ticaret yapabilir
- Satıcı, alıcının malı kabul etmeme riskini ortadan kaldırır
- Satıcı, alıcının belgeleri teslim almama riskini ortadan kaldırır
- Satıcı, alıcının iyi niyetli olmama riskini ortadan kaldırır
- Satıcı, alıcı ve bankası tarafından dolandırılma (fraud) riskini azaltır
- Satıcı, üçüncü tarafların dolandırma (fraud) riskini ortadan kaldırır (kurye, hırsızlık vs.)
- Satıcı, malı getirme riskini ortadan kaldırır
- Satıcı, malın millileşme riskini ortadan kaldırır
- Satıcı, yükleme sonrası pazarlık ve fiyat indirme tartışma riskini ortadan kaldırır
- Satıcı, belgelerin yolda kaybolma riskini ortadan kaldırır
- Satıcı, mal bedelinin ödenmeme riskini ortadan kaldırır
- Satıcı, ülke riskini ortadan kaldırabilir
- Satıcı, alıcının bankası riskini ortadan kaldırabilir
- Satıcı, finansman imkanları elde eder (iskonto, iştirah)
- Satıcı, kredi alabilir (temlik, teminat)
- Satıcı, aracılık yaparak para kazanabilir (devredilebilir akreditif ile)

- Satıcı, başka yerden mal alabilir (temlik, teminat)
- Satıcı, yapılandırılmış işlemler yapabilir
- Satıcı, kompleks projelere girebilir
- Alıcı, uygun olmayan belge (rezerv) sunma riskini ortadan kaldırır
- Alıcı, belgelerin iki bankaca kontrol edildiğinden emin olur (görevli banka varsa)
- Alıcı, ithali engelleyen eksik, yanlış veya yetersiz belge riskini ortadan kaldırır
- Alıcı, kendisini koruyan şartları akreditifine koyabilir
- Alıcı, satıcının kötü niyetli girişimlerine engel olabilir
- Alıcı, malın ve belgelerin sözleşmeye uygun olacağından emin olur
- Alıcı, malın usulüne uygun olarak tam yüklendiğinden emin olur
- Alıcı, belgelerin yoldayken kaybolmasına önlem alabilir
- Alıcı, finansman imkanları elde edebilir (postfinansman)

AKREDİTİFİN DEZAVANTAJLARI (GENEL OLARAK)

- Satıcının akreditif tekniğini bilmesi ve yerinde doğru uygulaması gerekir
- Satıcının ICC'nin akreditiflere ilişkin kurallarını, resmi görüşlerini, bilirkşi kararlarını (docdex) bilmesi gerekir
- Satıcının kendisini sürekli güncel tutması gerekir
- Satıcının çok dikkatli davranması gerekir, en ufak bir ihmal akreditif taahhüdünü ortadan kaldırır
- Satıcının rezerve girmemesi gerekir, yani akreditif altında uygun ibrazda bulunması gerekir [uygun ibraz; akreditif şartları ve tabi olduğu kurallara uygun belge sunulmasıdır]
- Satıcının akreditif ve satır aralarını çok iyi okuması gerekir, aleyhine çalışan şartlar olabilir
- Satıcın sabırla her bir şartı incelemesi ve anlaması gerekir, kompleks akreditifte gözden kaçabilir
- Akreditif sahte olabilir
- Akreditif işler (operatif) olmayabilir
- Akreditif sadece taslak (draft) olabilir, henüz açılmamış olabilir
- Satıcı süreleri ve vadeleri geçirmiş olabilir
- Satıcı için amir banka zayıf, bilinmiyor ve itibarlı olmayabilir
- Satıcının teyit aldığı banka yeterli, güçlü, basiretli ve itibarlı olmayabilir
- Satıcı, rezerv olması halleri için varış yeri mevzuatını incelememiş olabilir
- Satıcı, ICC-BAFT-Wolfsberg Group'un Ticaretin Finansmanı Prensipleri konusunda bilgisi olmayabilir
- Satıcı, müşteri ve bankası için Müşteri Durum Tespiti (MDT) Yapmamış olabilir
- Satıcı, rezerv durumları için önlem almamış B planı yapmamış olabilir
- Alıcı akreditif tekniğini bilmiyor olabilir
- Alıcı akreditif ICC'nin akreditif kurallarını hiç duymamış ve kullanmamış olabilir
- Alıcı ICC'nin akreditif kurallarını doğru

yorumlamayı yapamıyor olabilir

- Alıcı akreditiflere ilişkin verilen resmi ICC Görüşlerini, bilirkşi ve Yargıtay kararlarını bilmiyor olabilir
  - Alıcının bankası basiretli olmayabilir
  - Alıcı yanlış ve eksik teklif formu vermiş olabilir
  - Alıcı teklif formuna ihtiyacı olan bütün belge ve ilave şartları yazmamış olabilir
  - Alıcı, eksik yükleme ve kalitesiz mal konusunda endişesi olduğu halde bunu kanıtlayan belge istememiş olabilir
  - Alıcı, Fatura, taşıma ve sigorta belgelerini detaylı bilgi ile istememiş olabilir
  - Alıcı, Diğer belgelerin içerik ve düzenleyici bilgilerini detaylı istememiş olabilir
  - Alıcı, kendisine teslim edilen belgeleri inceleme yeterliliğinde olmayabilir
  - Akreditifteki bankalar (amir banka ve görevli banka) riskli yanlış uygulama yapabilir
  - Alıcı, belgelerin yolda kaybolmasına karşı önlem almamış olabilir
  - Alıcı, yaptırım, ambargo ve müeyyideler konusunda önlem almamış olabilir
  - Alıcı, ICC-BAFT-Wolfsberg Group'un Ticaretin Finansmanı Prensipleri konusunda bilgisi olmayabilir
  - Alıcı, müşteri ve bankası için Müşteri Durum Tespiti (MDT) Yapmamış olabilir
- Not : Teminat Akreditifleri (Standby Letter of Credit) bir başka yazımızın konusu olacaktır, bu nedenle burada bahsedilmemiştir.

Abdurrahman Özalp
ICC Türkiye Bankacılık komisyon başkanı
www.abdurrahmanozalp.com

Varlığından her zaman onur duyduğum gerçek üstadımız Abdurrahman Özalp kardeşime içtenlikle teşekkür ederim bu ayki makaleme katkısından dolayı.

Akreditiflerde ihracatçı malları yükleyip, akreditifte talep edilen vesai zamanında ve tam olacak bankasına ibraz ettiğinde, evrakların bankalar tarafından kontrolünü müteakip kabul edilmesi halinde, akreditif bankasının ihracatçıya karşı geri dönülemez bir borç yükümlülüğü içinde olabileceği kesindir. Bu durumda ihracatçının muhatabı ithalatçı değil, akreditif veya teyid / ödeme bankasıdır. Böylesine yüksek bir misyon üstlenen akreditiflerde risk var mıdır? Riskin olmadığı bir ödeme şekli mi var sizce? Risk varsa avantaj var mıdır? Bir tarafta risk varsa, diğer tarafta da avantaj söz konusudur.

İthalat ve ihracat akreditiflerinin risk ve avantajlarına kısa bir göz atalım;

İTHALAT VE İHRACAT AKREDİTİFLERİ

Bir kredi mektubu (akreditif), uluslararası ticareti kolaylaştırmak için hayati bir araçtır. İthalatçı ve ihracatçılara fayda sağlar. Bir akreditif mektubu, ithalatçının kredi değerliliğini arttırırken, bir akreditif mektubu ihracatçı için kredi riskini azaltır ve nakit akışını iyileştirmeye yardımcı olur.

İTHALAT AKREDİTİFİ

İthalat akreditifi; ihracatçı lehtar olmak üzere, ithalatçı bankası tarafından, ithalatçı adına tanzim edilen bir kredi mektubudur. İthalatçının veya alıcının bankası tarafından ödemenin ihracatçıya veya satıcıya verileceği garanti edilmektedir. İthalatçının kredi kapasitesi, akreditifi açan bankanın kredi kapasitesi ile değiştirilir. Bu, güvenilirliği artırır ve sahtekarlık riskini azaltır. Akreditif mektubunda belirtilen

- tür,
- miktar,
- fiyat,
- ödeme koşulları,
- talep edilen evraklar,
- teslim yeri ve
- teslim süresi

ile ilgili şartlar ve koşullar vardır. Ayrıca, teslim kanıtı olarak sunulacak belgelerden de bahseder. İhracatçı, ödemenin kendisine yapılabilmesi için bu şartları yerine getiren bazı belgeleri ibraz etmelidir.

İTHALAT KREDİ MEKTUBUNUN (AKREDİTİFİNİN) AVANTAJLARI

Akreditifli ithalat akreditifin en büyük avantajı dolandırıcılık riskinin azaltılmasıdır. İhracatçı, ödeme yapılmadan önce, üzerinde anlaşılan malların sevkiyatının kanıtı olarak geçerli belgeleri kendi bankasına sunmak zorundadır. Akreditifteki şartlar ve koşullar, bütün taraflar kabul etmedikçe değiştirilemez, bu yüzden yasal olarak bağlayıcıdır. Bir akreditif mektubu, ithalatçının kredi değerini artırır, çünkü kredi değerliliğini akreditif vasıtasıyla ihraç eden bankaya aktarılır. Bu, ithalatçının ithal edilen malların fiyatları hakkında daha iyi bir pazarlık yapmasını ve işini büyütmek için ilave fonlara erişmesini sağlar. Bir ithalat akreditifi, daha az yerleşik ticaret ilişkilerinde çok büyük bir yardım olduğu için, daha düşük fiyatlar almak ve böylece ithalatçının iş marjlarını artırmak için kaynakları yeni coğrafyalara genişletmenin güvenli bir yolunu sağlar.

İTHALAT AKREDİTİFİNİN DEZAVANTAJLARI

Akreditifi düzenleyen ithalatçının bankasının ödeme ihracatçıya yapabilmesi için, ithalat akreditifinin şart ve koşulları kapsamında sunulan belgeleri zamanında ibraz etmek zorundadır. Belgeler yeterli olsa bile, kötü ya da zarar görmüş mal alma riski vardır. Zira akreditifler mallarla değil belgelerle ilgilidir. Bir ithalatçı, ihracatçının itibarını koruması açısından, önceden bir mal örneğini kontrol ederek bu riski azaltabilir. Ayrıca, malların sevk edilmeden önce fiziksel muayenesini yapmak için bağımsız bir üçüncü taraf (gözlemci) kiralayabilir. Bir akreditifte neler yapılıyor ve isteniyorsa, hepsinin birer banka masrafı olduğunu unutulmamalıdır.

İHRACAT AKREDİTİFİ

Bir ithalatçı, ihracatçı lehtar olduğu için bir ithalat akreditifin açılması için bankasına talimat verir. İthalatçının emri ile ithalatçının bankası tarafından açılan ithalat akreditifi, lehtarın bankası olan ihracatçının bankası tarafından alındığında, ihracat akreditifi ismini alır. Dolayısıyla, hem ithalat, hem de ihracat akreditifinin dökümanları aynıdır. İhracatçının, ödemeyi alabilmesi için, tüm koşulları sağlaması ve akreditifte belirtildiği şekilde gerekli belgeleri sunması gerekir.

İHRACAT AKREDİTİFİNİN AVANTAJLARI

İthalatçı temerrüde düşerse bile, ödeme yapan banka, teyid bankası, akreditifi açan banka ödeme yapmakla yükümlü olduğu için kredi riskini azaltır. Akreditifler ihracatçının ihtiyaçlarına göre uyarlanabilir, bu nedenle adil ve yasal olarak bağlayıcı oldukları sürece şartlar ve koşullarda esneklik sağlar. İhracatçının kanıt olarak belgeleri sunması gerektiğinden, bir ihracat akreditifi, ihracatçının, malın ve belgelerin ithalatçıya ulaşmadan önce ödemeyi almasını sağlar. Bu yetenek, ihracatçının nakit akışını iyileştirir.

İHRACAT AKREDİTİFİNİN DEZAVANTAJLARI

Her ne kadar ithalatçının ödeme sıkıntısına düştüğünde İhracatçının hak ve alacakları akreditifle koruma altına alınmış olsa da, ithalatçının bankası ödeme gücünün içine düştüğünde ihracatçının parasını alama riski ile karşı karşıya gelebilecektir. İhracatçı, ithalatçının bankası tarafından düzenlenen akreditifi alırken, ödemeyi garanti etmek ve herhangi bir risk gelmemesi açısından ilave olarak bir teyid bankası tarafından akreditifine teyid verdirme yoluna gidebilir. Teyid alınmaması halinde ihracatçının alacağı risk içine girebilir.

AKREDİTİFTE ALIM SATIM SÖZLEŞMESİ

- İthalatçı tarafından bankalara sunulan akreditif şartları arasında alım satım sözleşmesinin bankalarca incelenmesi veya rücu edilen bir şart varsa bankalar kabul etmeyecekler
- Alım satım sözleşmesinin bankalarca incelenmesi akreditifte şart olarak ileri sürülüyorsa, bankalar bu maddeyi dikkate almayacak ve red etmelidirler.

AKREDİTİF VE MALLAR

Bir akreditif mektubu malların incelenmesi, depolanması, kontrolü, sigortalanması, malların depoda veya herhangi bir yerde bankalarca görülmesini teminen bir şartı ileri süremez. Mallar akreditifin zayıf noktasıdır. Bankacılar mallardan anlamaz, bankacılar malların eksperini olamazlar, bankacılar malların kalitesi, niteliği, ambalajı, fiyatlaması konusunda uzman olamazlar. Mallar ön plana çıkartılarak akreditifle ilgili operasyonel işlem yapmak, mutlaka bankacıları hataya sürerler. Bu hatanın neler olabileceğini gelecek aylardaki yazılarımızda ele alıyoruz. Bu görüş çerçevesinde ICC, UCP 600 Maddeleri arasında malların incelenmesine ilişkin bankaların sorumluluk almamasına ilişkin madde eklemiştir. Zira işin içine mal girdiğinde bankacıların para batırması an meselesidir. Bankacılar malın değil paranın eksperidir.

Ülkemizdeki bankaların 1980'li yıllardan 1994'ü yıllarına kadar faaliyetlerine ve dış ticaret işlemlerindeki risklerine göz atıldığında her bankanın malların depolanması ve saklanmasına ait devasa antrepoları vardı. Tacirler ihracat konusu malları bu antrepolara koyarlardı, antrepoların kapı anahtarını banka yetkililerine verirdi, antrepoda muhafaza edilen mallar bankaların teminatındadır. Bankalar teminata aldıkları bu ticari malların karşılığında dış ticaret tacirlerine emtea mukabili kredi tesis ederlerdi. İşin görünen yüzünde emtea mukabili kredi verdiği

ICC UNIFORM CUSTOMS AND PRACTICE FOR DOCUMENTARY CREDITS 2007 REVISION ICC'İN AKREDİTİFLERE İLİŞKİN YEKNESAK USULLER VE UYGULAMA KURALLARI 2007 REVİZYONU MADDE 5

Mallar, Hizmetler veya Yapılan İşler Karşısında Belgeler

Bankalar belgelerin ilişkili olabileceği malları, hizmetleri veya yapılan işleri değil, belgeleri göz önünde bulundurarak (belgeler üzerinden) işlem yaparlar.

Bu madde açıkça; Akreditifin tarafı olan bankalar mallarla değil, malları temsil eden belgelerle ilgilenir ve akreditif şartlarında talep edilen belgelerin uygun bir şekilde ibraz edilmesiyle, ödemeyi yapar. Belgeler dışında mallarla ilgilenmezler, malı yerinde görmezler belgelerin temsil ettiği malı konteynerde, gemide veya depoda görmezler. Bankacılar malı görseler de maldan anlamazlar

görünse de, farklı bir pencereden bakıldığında ajandasında çift gündemi olan dış ticaret tacirleri bu krediyi bir fırsat olarak değerlendirirler. Kredi karşılığı malları bankaya terk edenler olurdu. Geçmiş yıllarda benzer vakalar sıklıkla yaşanmadı mı? Kesinlikle yaşandı. Bankalar teminata aldıkları malların bakımını yapamadılar, malların kalitesi düştü, mallar çürüdü, malın piyasa değerini takip edemediler. Sonuçta bankalar mallarla baş başa kaldılar. Kediye alan tacir ise zaten bankaya malını teminata vermişti. Farklı bir ifade kullanacak olursam, tacirler mallarını güzel bir fiyata hem de peşin paraya mallarını bankaya satmışlardır. Devasa antrepoları olan bankaların tamamına yakını vermiş oldukları emtea mukabili kredilerin tahsilatını yapamamışlar. Antrepoları birer, ikişer kapanmaya ve atıl hale gelmeye başladı. Bankalar bolca para batırınca ellerindeki antrepoları ya kiralama yolu ile değerlendirip, emlakçılık yapmaya başladılar, ya da devasa antrepoları yok pahasına elden çıkartmayı tercih etmişlerdir. Ancak şu gerçek asla unutulmamalıdır ki bankalar emtea mukabili kredi vermekle ciddi anlamda riske girmişlerdir. Bankaların mallarla dolandıran kişilerin sayısında maalesef gözle görülür bir artış oldu.

Bugün geldiğimiz nokta; antrepoları aynı amaçla kullanan bankalar var mıdır sizce? Bankacıların asli işi para ve sermaye hareketlerine aracılık etmek ve dış ticarettir.

KORONA, ICC KURALLARI VE MÜCBİR SEBEP HALLERİ

Günümüzde her alanda olumsuz etkilerini gördüğümüz Coronavirüs tehdidinin dış ticaret işlemlerini de olumsuz etkilediği, daha önceden yapılmış olan alım satım sözleşmelerine ithalatçı veya ihracatçının elinde olmayan nedenlerle; mücbir sebeplerle riayet edemediğini görmekteyiz. Uluslar arası ticarete kontrat yapmış olan ithalatçılar ve ihracatçıların mallarını Coronavirüs salgını dolayısı ile gönderememesi, üretememesi veya gönderilen malın zamanında yerine ulaştırılmaması denemelerinin haklı gerekçelerinin ortaya konulduğu ICC – International Chamber and Commerce'nin görüşleri değerli meslektaşım, arkadaşım Abdurrahman Özalp, ICC Türkiye Bankacılık Komisyon Başkanı'nın yazısına yer vermek istiyorum.

KORONA, ICC KURALLARI VE MÜCBİR SEBEP HALLERİ

Uluslararası kurallarda Mücbir Sebep halleri (Force Majeure) genelde tarafların elinde olmayan nedenlerle bir işin yapılmasını engelleyen durumlardır. Dünya ticaretinin yüzde doksandan fazlasında kullanılan ICC kurallarında da böyledir. Örneğin; Bir kasırga felaketi nedeniyle bir bankanın kapalı olması hali, bir salgın nedeniyle işyerinin kapalı olması durumu gibi. Bankacılık ve finans dünyasında daha çok bir bankanın kendi elinde olmayan bir nedenle kapalı olması ve müşterisinin bu nedenle bankadaki işini yapamaması (ibrazda bulunamaması, bildirim yapamaması vs.) şeklinde karşımıza çıkar. Türkçede mücbir sebep deyimi, Fransızca'daki "Force Majeure" deyiminin karşılığıdır. İngilizce' deki ve Common Law ülkelerinde çoğunlukla kullanılan "act of God" deyiminin karşılığı olarak ta kullanılır ve bu kullanım Türkçede daha çok mücbir sebep olarak ortaya çıkan büyük doğal afetleri ve olayları ifade eder. Mücbir sebep halleri standart değildir. Her bir kural ve yasa altında farklı tanımlar olabilir, aynı ülkede bile farklı yasa ve düzenlemelerin içerisinde farklılık gösterebilir. Bu nedenle bir yerdeki tanımla ortaya çıkmak ve her yere uygulamaya çalışmak sorun yaratabilir.

Buradaki bahsimiz ticaret ve finans alanı ile ilgili olacaktır. Kuşkusuz diğer alanlarda kendi kural ve yasalarındaki tanımlamalara bakmak gerekir. Finans alanı derken konu haliyle taahhütler, ibraz, ödeme ve bildirimler ile ilgili olacaktır. Risk konunun doğal bir tarafı olacaktır. Öncelikle mücbir sebep hallerinin ICC Kurallarındaki uygulamasını değerlendireceğiz, daha sonra orijinal haliyle vereceğiz.

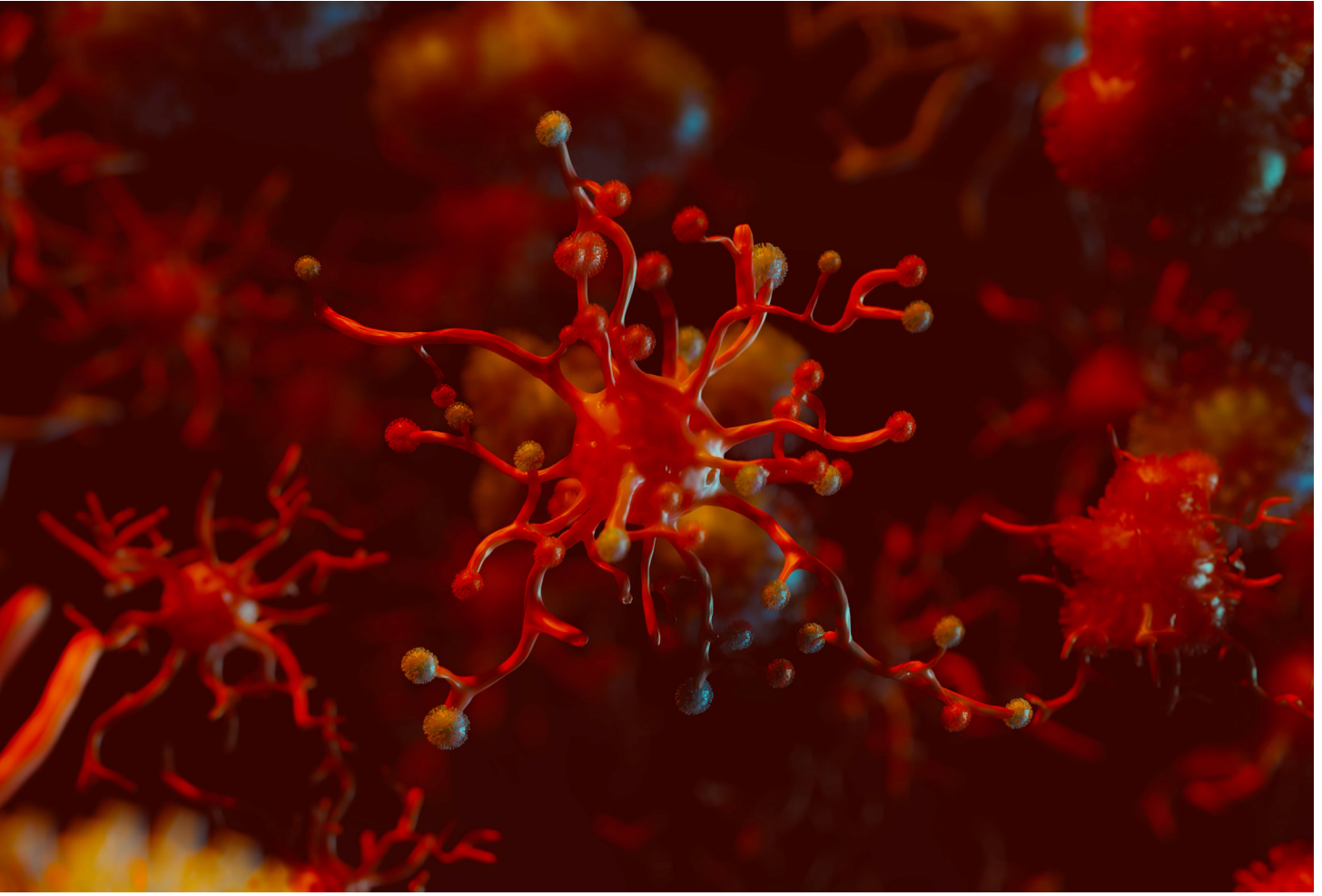
Mücbir sebep hallerinin ICC Kuralları altında standart bir uygulaması yoktur, her bir ICC kuralı altında ayrı bir uygulaması vardır. Ticaret ve finans alanlarında en çok kullanılan URC-Uniform Rules for Collections, UCP-Uniform Customs and Practices for Documentary credits (Akreditif kuralları), URDG-Uniform Rules for Demand Guarantees ve ISP-International Standby Rules gibi kural setleridir. Bunların her birinde mücbir sebep halleri anlamına gelecek madde farklı düzenlenmiştir. Farklı düzenlenmiş olması

aradaki kopukluktan ve iletişimsizlikten değil, her bir kural setinin hitap ettiği sektörün ve işlerin yapısından dolayıdır. Yerinde ve doğru kullanılmazsa çatışmaya da sebep olabilir, örneğin, bir standby L/C (Teminat akreditifi) UCP'ye de ISP 98'e de tabi tutulabilir. UCP 600'e tabi olan bir Standby ile ISP 98'e tabi olan bir Standby için durum aynı değildir. Mücbir Sebep halinin ortaya çıktığı ve devam ettiği süre içerisinde UCP'ye tabi bir taahhüdün son ibraz tarihi geçerse lehtar ibraz da bulunma hakkını kaybeder, oysaki ISP98'e tabi bir taahhüt altında kaybetmez zira ISP98'e göre işyerinin yeniden faaliyetine başlaması halinde lehtarın 30 gün daha süresi vardır. UCP ve ISP, her ikisi de Standby'lara uygulanabilen ICC Kuralları oldukları halde Mücbir Sebep uygulaması bakımından farklılık gösterirler. Bunun farkında olmak gerekir. UCP'ye tabi bir Standby altında ibraz sadece bankanın o iş için açık olduğu günlerde yapılabilir, bankanın Mücbir Sebep hali nedeniyle kapalı olduğu bir sürede Standby'nin süresi son bulursa Lehtar (beneficiary)ibrazda bulunma hakkını kaybeder, oysa ISP 98'e tabi bir standby altında Lehtar Mücbir sebep halleri nedeniyle kapalı bulunan iş yeri (Standby açan/teyit veren) ne zaman faaliyetine tekrar başlarsa o tarihten başlamak üzere 30 takvim günü içerisinde ibrazını yapabilir. Kısacası bir Lehtar, UCP600'e tabi olan bir Standby altında Mücbir Sebep hallerinden dolayı ibraz hakkını kaybederken ISP 98'e tabi bir Standby altında hakkını hiçbir zaman kaybetmeyecektir.

ICC'nin banka garantilerine ilişkin URDG 758 kurallarında durum biraz daha farklıdır, bu kurallara göre ibraz sırasında Mücbir Sebep hallerinin ortaya çıkması ve bunların Garanti vadesini içerisine alacak şekilde devam etmesi halinde normal vadeye (Expiry Date) sadece 30 gün eklenir. Bu sürede de Mücbir Sebep halinin devam etmesi halinde Garanti vadesi sona erer ve Garanti Lehtar/muhatap (Beneficiary) ibrazda bulunma hakkını kaybeder.

Taahhütleri etkileyen ICC Kurallarında yer alan Mücbir Sebep Halleri ile ilgili maddeleri aşağıda olduğu gibi vereceğim.

Yerel hukuklarda ise durum daha da farklı olabilir, her ülkenin yasalarında Mücbir Sebep halleri ayrı ayrı tanımlanmıştır. Bizim hukukumuzda bazı kanunların içerisinde tanımlandığı halde bazı kanunlarda tanımlanmadan kullanılmıştır. Örneğin; Vergi Usul Kanunu'nda tanımı yapılırken, Borçlar Kanunu ve Ticaret Kanunu'nda tanımı yapılmadan kullanılmıştır. Türk mevzuatında genel olarak bazı temel kanunlarda mücbir sebep hali kavramına madde metinleri içerisinde yer verildiği halde, aynı madde metni içerisinde net bir şekilde tanımlanmadığı görülür. Örnek vermek gerekirse, 6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu (TBK)'nin 228, 373, 576, 579.; 6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu (HMUK)'nin 357. maddesinde, 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu (TTK)'nin 731. Maddesinde, 811. Maddesinde, 907, 944 ve 1287 maddelerinde mücbir sebep hallerinden bahsedilir ancak tanımı yapılmaz.

En çok kullanılan ICC kurallarında mücbir sebep (Force Majeure) düzenlemeleri aşağıdaki gibidir:

ICC Kurallarında yer alan Mücbir Sebep Halleri ile ilgili maddeler aşağıdaki gibidir ;

URC-Uniform Rules for Collections (522 Sayılı Yayın) Tahsillere İlişkin Kurallar

Madde 15, Mücbir Sebep

Bankalar, tabii afetler, isyan, ayaklanma, iç karışıklık ve savaş hali veya kendi kontrolleri dışındaki tüm nedenlerle veya grev ve lokavtlar sonucunda faaliyetlerinde meydana gelecek kesintiden doğacak sonuçlardan dolayı hiçbir sorumluluk veya yükümlülük üstlenmezler.

UCP-Uniform Customs and Practices for Documentary Credits (600 Sayılı Yayın) Akreditiflere İlişkin ICC Kuralları

Madde 36, Mücbir Sebep

Bir banka doğal afetler, isyan, ayaklanma, iç karışıklık, savaş hali, terör eylemleri veya grev veya lokavtlar veya kendi kontrolleri dışındaki diğer nedenlere bağlı olarak faaliyetinde meydana gelecek kesintiden kaynaklanan sonuçlardan dolayı hiçbir yükümlülük ve sorumluluk üstlenmez.

Bir banka tekrar faaliyete geçtiğinde faaliyetinin kesintiye uğradığı süre içinde vadesi son bulmuş bir akreditif altında ibraz karşılamayacak veya iştirah etmeyecektir.

URDG-Uniform Rules for Demand Guarantees (758 Sayılı Yayın) Garantilere İlişkin ICC Kuralları

Madde 26, Mücbir sebep

Bu maddede "mücbir sebep", garantörün veya kontrgarantörün bu kurallara tabi eylemlerle ilişkili faaliyetini kesintiye uğratan doğal afetler, isyanlar, ayaklanmalar, iç karışıklıklar, savaşlar, terör eylemleri ve garantörün veya kontrgarantörün kontrolü dışındaki herhangi bir neden anlamına gelir.

Garanti altındaki ibrazın veya ödemenin mücbir sebep tarafından engellendiği bir anda garantinin vadesi son bulduğu takdirde:

- garanti veya herhangi bir kontrgaranti, bunların vade tarihlerinden itibaren 30 takvim günlük süreler kadar uzatılacak ve garantör mümkün olan en çabuk şekilde talimat veren tarafa veya bir kontrgaranti söz konusu ise kontrgarantöre mücbir sebep ve vade uzatımı hakkında bilgi verecek ve kontrgarantör de talimat veren tarafa bu hususta bilgi verecektir;
- yapılmış fakat mücbir sebepten önce henüz incelenmemiş bir ibrazın 20. madde altındaki inceleme süresinin işleyişi garantörün faaliyetinin tekrar başlamasına kadar askıya alınacaktır; ve

• garanti altında mücbir sebepten önce ibraz edilmiş fakat mücbir sebep nedeniyle ödenmemiş olan uygun bir talep, garantinin vadesi son bulmuş olsa bile mücbir sebep son bulunduğu ödenektir ve bu durumda garantör kontrgarantinin vadesi son bulmuş olsa bile mücbir sebebin son bulmasından sonraki 30 takvim günü içinde kontrgaranti altında bir talep ibraz etmeye hak kazanacaktır.

• kontrgaranti altındaki ibrazın veya ödemenin mücbir sebep tarafından engellendiği bir anda kontrgarantinin vadesi son bulunduğu takdirde:

i. kontrgaranti kontrgarantörün mücbir sebebin son bulunduğunu garantöre bildirdiği tarihten itibaren 30 takvim günlük bir süre kadar uzatılacaktır. Bu durumda kontrgarantör de talimat veren tarafa mücbir sebep ve vade uzatımı hakkında bilgi verecektir;

ii. yapılmış fakat mücbir sebepten önce henüz incelenmemiş bir ibrazın 20. madde altındaki inceleme süresinin işleyişi kontrgarantörün faaliyetinin tekrar başlamasına kadar askıya alınacaktır; ve

iii. kontrgaranti altında mücbir sebepten önce ibraz edilmiş fakat mücbir sebep nedeniyle ödenmemiş olan uygun bir talep kontrgarantinin vadesi son bulmuş olsa bile mücbir sebep son bulunduğu ödenektir.

Talimat veren taraf bu madde altında herhangi bir vade uzatımı, askıya alınma durumu veya ödeme ile bağlı olacaktır.

Garantör ve kontrgarantör mücbir sebebin sonuçlarından dolayı başkaca hiçbir yükümlülük üstlenmez.

ISP 98 (International Standby Rules (590 Sayılı Yayın) Standby'lara İlişkin ICC Kuralları

Vade Tarihinde Kapalı Olma Hali

3.13 Vade tarihinin İş Günü Olmayan Bir Güne Denk Gelmesi

a. Bir standby'da belirtilen son ibraz günü (ister vade tarihi olarak, ister belgelerin alınmış olması gereken son günün tarihi olarak belirtilsin) ibrazın yapılacağı yerde standby'ı açanın veya görevli kişinin iş günü değilse müteakip iş gününde yapılan ibraz zamanında yapılmış sayılacaktır.

b. Böyle bir ibrazın yapıldığı görevli kişi bu durumu standby'ı açana bildirmelidir.

3.14 İş Gününde Kapalı Olma Hali ve İbraz İçin Diğer Bir Makul Yer Konusunda Yetki Verilmesi

a. İbraz için öngörülen son iş gününde standby'da belirtilen ibraz yeri herhangi bir nedenle kapalı ise ve bu kapalı olma hali nedeniyle ibraz zamanında yapılamıyorsa standby aksine bir şart içermediği sürece ibraz için son gün ibraz yerinin iş için tekrar açılmasından otuz takvim günü sonrasına denk gelen güne kadar otomatikman uzatılır.

b. İbraz yerinde kapalı olma halinin beklenmesi veya gerçekleşmesi üzerine standby'ı açan standby'da veya lehtarca alınan bir bildiride ibraz için diğer bir makul yer konusunda yetki verebilir. Bunu yaparsa o zaman

i. ibraz o makul yerde yapılmalıdır; ve

ii. anılan bildiri ibraz için öngörülen son günden otuz takvim gününden daha az bir süre önce alınır ve bu nedenle ibraz zamanında yapılamaz ise ibrazın son günü ibraz için son günden otuz takvim günü sonrasına denk gelen güne kadar otomatikman uzatılır.

Yukarıda bahsi geçen hakkını kaybetme durumu ibraz ile ilgilidir, belgeleri inceleme ve ödeme ile ilgili değildir. Mücbir sebep hali ibrazilara uygulanır, ödemelere uygulanmaz. Somut örnek vermek gerekirse, UCP'ye tabi bir akreditif lehtar ibrazda bulunmak üzere bankaya gittiğinde veya belgelerini gönderdiğinde o bankanın ibraz yeri olarak gösterilen şube veya departmanı mücbir sebep hali nedeniyle kapalı ise ve lehtar bu nedenle ibrazını yapamazsa, o arada akreditifin son ibraz tarihi (expiry date) son bulursa yani akreditifin vadesi son bulunduğu halen banka açık değilse o halde akreditif lehtar hakkını kaybeder. Bir daha ibraz yapamaz (dikkat bu örneğimiz UCP'ye tabi bir akreditif içindir, diğer kurallarda farklı olabilir). Ancak ibrazını yapmış ise hakkı kaybolmaz, banka açıldıktan sonra inceleme yapılır, belgeler uygunsa ödeme yapılır veya banka kapanmadan ibraz ve inceleme yapılmış ancak ödeme yapılamamışsa banka açıldıktan sonra ödeme yapılır. İbrazını banka kapanmadan yapabilen bir lehtar hakkını kaybetmez. Akreditiflerde teyit mekanizması vardır. Teyit ile amir banka ve ülke riski berteraf edilir. Teyitsiz bir akreditifte lehtarın muhatabı amir bankadır. İbraz tarihinde Amir bankanın kapalı olması halinde lehtar ibrazda bulunamaz, hakkını kaybeder. Görevli bankanın olduğu teyitsiz bir akreditifte lehtarın muhatabı amir banka ve görevli bankadır, ancak görevli banka görevini kullanmak zorunda değildir. Amir banka kapalı olursa görevli banka açık olursa ve görevli banka görev kullanırsa yani belgeleri lehtardan teslim almayı, incelemeyi, ibrazı karşılamayı (ödeme, vadeli ödeme taahhüdüne girmek, poliçe kabul etmek) kabul ederse bu karar amir bankayı bağlar, lehtar hakkını kaybetmez, görevli banka amir bankadan ramburse olur, amir banka açıldığında ödeme yapar. Teyitli akreditifte de durum görev kullanılan bir teyitsiz akreditifteki gibidir. Burada lehtar lehine çok önemli avantaj vardır. Lehtar, Amir banka veya teyit bankasının hangisinde mücbir sebep hali varsa ibraz süresini geçirmeden diğerine gidebilir. Teminat akreditifleri (standby L/C)'nde de durum aynıdır. Garanti ve kontrgarantilerde durum farklıdır, burada lehtarın muhatabı sadece garantördür, kontrgarantör değildir.

Sonuçta, Korona veya uluslararası bilinen ismiyle COVID-19 bir işyerinin kapanmasına gerekçe olursa bu bir mücbir sebep halidir ve uluslararası kurallar kapsamında uygulandıkları yere göre farklı sonuçlar gösterirler. Bu kapsamda yeni taahhütlere girerken bu hususlara dikkat edilmesi ve mevcut taahhütlerde gerekli kontrollerin yapılması ve önlemlerin alınması önemlidir.

Abdurrahman Özalp

ICC Türkiye Bankacılık Komisyon Başkanı

Vesaik mukabili, garantiler, stand by akreditifler ve dış ticarete mücbir sebeplere dayalı işlemlere ait açıklamaları ve katkılarından dolayı Abdurrahman Özalp kardeşime teşekkür ediyorum.

REŞAT BAĞCIOĞLU